

DRUGA DRŽAVNA KONFERENCA O ZAGOVORNIŠTVU

PORTOROŽ, 29.-30. 3. 1996

29. in 30. marca je bila v Portorožu druga državna konferenca o zagovorništvu z naslovom »Samostojno življenje«. Organizator konference je bil Sklad Silva - Društvo za kakovostno življenje ljudi s posebnimi potrebami, ki združuje starše in prijatelje duševno prizadetih ljudi. Namen prireditve je bil povezati uporabnike psihosocialnih služb, preseči delitev ljudi po vrsti prizadetosti in obolenja (v Sloveniji je še močno prisotna, ljudi pa razporeja v institucije in jih na ta način odmika »daleč od oči in daleč od srca«), pridobiti relevantna znanja in informacije, prepoznati skupne interese in cilje ter pridobiti k sodelovanju strokovne delavke in delavce, predstavnike lokalnih skupnosti, državnih institucij in društev in na ta način okrepiti proces opolnomočenja ljudi s prizadetostjo. Udeleženci konference so bili predstavniki in zagovorniki številnih marginaliziranih skupin, strokovnjaki in sami prizadeti.

Uvodni referat na temo zagovorništva je imela Darja Zaviršek, predavateljica na Visoki šoli za socialno delo, ki je najprej navedla, kakšne predstave in ideje producira razumevanje lepih teles v naši družbi, ki visoko ceni individualizem, in kako se to kaže v odnosu do ljudi s prizadetostmi, ki so zaradi tega pogosto še dodatno stigmatizirani. V zvezi s tem je poudarila vlogo zagovorništva, ki naj prispeva k zmanjševanju stigme, izboljšanju življenjskih pogojev in večji izbiri, saj je pogosto ravno občutek nemoči in zmanjšana možnost izbire vzrok osebnih kriz. Zagovorništvo na področju duševnega zdravlja, ki je začelo dobivati in hkrati že upravičevati svojo vlogo v Sloveniji ob koncu 80. let, izhaja zlasti iz zahteve oz. pravice uporabnic in uporabnikov, da poznajo svoje pravice in jih uveljavljajo v obdobju hospitalizacije, pa tudi potem,

ko izstopijo iz institucije in se vrnejo v skupnost. Zagovornik mora biti nekdo, ki stoji na strani uporabnika psihosocialnih služb, hkrati pa skrbi, da spremembe ne poslabšajo stanja. Zagovorništvo mora pustiti pečat na mikro (povečati občutek moči človeka s prizadetostjo, povečati samozaupanje in izbiro) in makro ravni (politične in zakonske spremembe).

Poudarila je tudi pomen samozagovorništva, ki naj bo, če le mogoče, cilj vseh vrst zagovorništva. Poleg samozagovorništva lahko govorimo še o profesionalnem (plačanem) zagovorništvu – za primer je predstavila Nizozemsko, ki ima dolgoletno tradicijo plačanega zagovorništva, zagovorniki, ki jih imenujejo pacientova zaupna oseba, pa vodijo individualne pogovore z uporabniki in posredujejo med njimi in osebjem institucije – in o laičnem zagovorništvu, kjer gre za neplačano in neodvisno predstavništvo.

Velik odmev je pri udeležencih konference doživela okrogla miza z naslovom »Prizadetost kot problem državljskih pravic«, pri kateri so sodelovale Jelka Škerjanc, Damjana Marijon, Beti Angelini in Tjaša Štrobelj, povezoval pa jo je predsednik Sklada Silva Nikolaj Mohorčič. Ljudem, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost, je s tem odvzeta tudi volilna pravica, kar je kršitev temeljne državljske pravice, saj slovenska Ustava v 43. členu predpisuje, da imajo volilno pravico vsi državljani in državljanke, ki so dopolnili 18 let. Ker pa zakon o volitvah iz volilnega telesa izključuje ljudi, ki jim je bila odvzeta poslovna sposobnost, se lahko vprašamo o ustavnosti tega zakona. Eden glavnih sklepov konference je bil predlog, da bi proučili ustavnost zakona, ki ga bodo organizatorji naslovili na ustavno sodišče, o zadevi pa bodo obvestili tudi varuha človekovih pravic.

Postopek za odvzem poslovne sposobnosti se prične na pobudo sorodnika, zakonca, javnega tožilca ali centra za socialno delo; sodišče prouči poročilo pristojnega centra in izvedensko mnenje zdravnika in nato poda odločbo o popolnem ali delnem odvzemu. Beti Angelini je predstavila rezultate ankete, v katero je vključila 16 centrov za socialno delo iz vse Slovenije, povprašala pa jih je o praksi odvzema poslovne sposobnosti. Rezultati kažejo veliko difuznost v zvezi z odvzgom poslovne sposobnosti, saj se način izbire in sama izvedba postopka od centra do centra spreminja. Druga zanimiva ugotovitev njene raziskave in pogovorov z direktorji in direktoricami nekaterih centrov za socialno delo in predstavniki sodišč je ta, da le malo ljudi vloži predlog za vrnitev poslovne sposobnosti, čeprav ta možnost obstaja. Žal konferenca ni razjasnila, zakaj tako, verjetno pa bi ravno zagovorništvo, ki mu je bila konferenca namenjena, tudi tu prineslo pozitivne spremembe, če ne drugače, vsaj z oza-veščanjem o sami možnosti vložitve predloga za vrnitev poslovne sposobnosti.

S spremembo zakona, ki krati splošno volilno pravico, bodo ljudje s prizadetostmi, ki so izgubili poslovno sposobnost, posredno vplivali tudi na vsebino socialne politike v programih političnih strank, ki zadevajo hendikepirane. Boj za volilno pravico je politični boj, trenutno stanje pa je tako, da že na začetku izključi tiste, ki te pravice nimajo. S pridobitvijo bi vsaj formalno postali zanimivi kot volilna baza in bi kot državljani postali vidni tudi za politike.

Popoldansko predavanje, ki ga je imela dr. Zinka Kolarič, je bilo namenjeno socialni politiki. Predavateljica je s primerjalno analizo socialnih politik v svetu in pri nas opozorila na pomen države in trga pri razvoju civilnih iniciativ.

Drugi dan konference sta zaznamovali delavnici z naslovoma Spolno nasilje in Povečanje asertivnosti pri ljudeh z diagnozami. Prvo je vodila Darja Zaviršek, drugo pa Polona Erlah, absolventka Visoke šole za socialno delo.

Spolno nasilje in spolno izrabljanje otrok nista več tako tabuizirani temi v naši družbi in verjetno nas ravno zato statistika vedno znova in vedno bolj navdaja z grozo, saj se število prijavljenih in odkritih primerov večja iz leta v leto, poleg tega pa vemo, da veliko zgorabah ostane »varno spravljenih« med domačimi stenami.

Spolno izrabljanje vedno spremljajo občutki krivde, žalosti, jeze, nevednosti in izgube varnosti in ljubezni, zato je za žrtve pomembno, da imajo ob sebi koga, ki jih podpira. Zagovornik žrtve spolnega izrabljanja in nasilja mora razviti spretnosti, ki pri žrtvi ne bodo še poglobljale stiske, ampak jo mora poslušati in podpirati. Žal v Sloveniji še ni bilo dosti treningov in usposabljanj za delo z žrtvami spolnega izrabljanja, vendar pa se načrtuje zaposlitev tudi te vrzeli, saj ljubljansko društvo Modra v sodelovanju s priznanimi svetovnimi strokovnjakinjami tudi letos pripravlja enotedenski trening, ki bo pripomogel k senzibiliziranju in večji osveščenosti strokovnih delavk za vprašanja spolnega izrabljanja.

Pred uradnim koncem konference so se predstavile nevladne organizacije, ki delujejo ne tem področju, kar je bila tudi izjemna priložnost za izmenjavo izkušenj in znanja. Konferenco je obiskala tudi na novo ustanovljena Skupina za samostojno življenje iz Splita, ki je nastala po vzoru in na spodbudo kopske Skupine za samostojno življenje.

Pohvale vredna posebnost konference je bila ta, da so lahko na njej spregovorili tudi uporabniki sami, saj taka praksa ni ravno običajna, številni strokovnjaki in strokovnjakinje pa najraje modrujejo le med seboj, brez pogleda z uporabniške perspektive. Sklepi konference so torej sad skupne akcije vseh sodelujočih in to dejstvo je še dodaten argument za njihovo uveljavljanje, ki bo v naš družbeni in politični prostor prineslo več svobode, izbire in možnosti.

Katarina Gorenc